

วิจัยประเมินผลหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
Research of an evaluation the master of arts program
in interdisciplinary study for local development curriculum

รองศาสตราจารย์ชอบ เข้มกล้าดี
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยประเมินผลหลักสูตรครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ แบบการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ใช้มหาบัณฑิต รวมจำนวนทั้งสิ้น 375 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม 3 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการใช้หลักสูตรในภาพรวม ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.91) ผู้เรียนประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านบริบท ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้า ตามลำดับ ผู้เรียนประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านผลผลิต และด้านบริบท และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้า ผู้ใช้มหาบัณฑิตประเมินด้านผลผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.32)

2. แนวทางการจัดการเรียนการสอน เห็นควรให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กว้างขวาง ควรเปิดการเรียนการสอนในต่างจังหวัดต่อไปและเพิ่มมากขึ้นเพราะเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการคัดเลือกผู้สมัครเรียนด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้เรียนควรมีความหลากหลายและมีความพร้อมทั้งด้านวินัยและสุขภาพ ควรมีหนังสือ ตำรา และเอกสารประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งโสตทัศนูปกรณ์ช่วยสอนที่เพียงพอและทันสมัย

คำสำคัญ

หลักสูตร สหวิทยาการ ชุมชน ท้องถิ่น การประเมินผล รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบบ
ชีป

Abstract

The purposes of this research were : 1) to evaluate the curriculum in context aspect, input aspect, process aspect, and product aspect and 2) to study the development of teaching and learning method. The research methodology was quantitative research by using survey research. Three groups of population were teacher, learner, and Master degree user, totally 375 people. The instrument for collecting data was 3 forms of questionnaire. The data were analyzed by using Social Science readymade program. The statistics were percentage, mean and Standard Deviation.

The finding results were;

1.The result of using curriculum, the evaluation of teacher was in high level (Average=3.91), the evaluation of learner was in the highest level (Average=4.22). Considering in aspects found that teacher was in high level in every aspects from the highest average to the lowest average, production aspect, context aspect, process aspect, and input aspect in order. Learner was in the highest level in 2 aspects were product aspect and context aspect, high level in 2 aspects were process aspect and input aspect. Master degree user was in the highest level (Average=4.32)

2.The result of study the development of teaching and learning method should do the public relation, open course for other provinces and more for local curriculum. It should do an election for applicants by interview. Learner was variety and ready by seniority and health. It should also have books and course paperwork including enough and modern audiovisual aids.

Keywords : Curriculum, Interdisciplinary, Community, Local, Evaluation, CIPP model

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 (2547:1-3) มาตรา 7 และ 8 กำหนดพันธกิจ “ให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน...และให้เรียกชื่อตามชื่อสถาบันราชภัฏเดิมตามบัญชีแนบท้าย ซึ่งมี 41 แห่ง และ 1 ในจำนวนนั้น คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้ตระหนักถึงพันธกิจของมหาวิทยาลัย ตามมาตรา 7 และ 8 และเพื่อนำพันธกิจไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลเป็นจริง จึงได้พัฒนาหลักสูตรในลักษณะสหวิทยาการและบูรณาการวิชาการเข้ากับสภาพจริงของท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือกับสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน(สสวช.)และองค์กรท้องถิ่นที่เป็นเครือข่าย และได้นำหลักสูตรไปดำเนินการ ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการปรับตัวอย่างรวดเร็ว และทำงานเชิงบูรณาการเป็นระบบ ซึ่งจะมีผลกระทบทางบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในระดับชุมชนท้องถิ่นด้วย

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและผู้บริหารหลักสูตรได้พิจารณาเห็นว่าหลักสูตรนำไปใช้ครบ 5 ปี เห็นควรให้มีการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ อันจะยังประโยชน์ต่อการนำมาเป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาพัฒนาหลักสูตรและปรับปรุงการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ชุมชนท้องถิ่น และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้มหาวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินสัมฤทธิ์ผลของการนำหลักสูตรไปใช้ และศึกษาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง การเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2549)

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร ประกอบด้วยผู้สอน ผู้เรียนและผู้ใช้มหาวิทยาลัย รวมจำนวน 375 คน
2. ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชากร ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร ด้าน

บริบท

ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต รวมทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในอนาคต

3. ขอบเขตพื้นที่ ครอบคลุมศูนย์การเรียนรู้ จังหวัดตราด จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสมุทรสงคราม และ จังหวัดเชียงใหม่

4. ขอบเขตระยะเวลา ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2553-เดือนพฤษภาคม 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2549) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

สาขาวิชา หมายถึง สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2549) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลทั้งระบบของหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น หลังจากได้นำไปปฏิบัติแล้วระยะหนึ่ง โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. มาตรา 6 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ มาตรา 7 ได้พูดถึงกระบวนการเรียนรู้ว่า “การเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง...และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย...รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม...ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล...รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542:3))

2. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้กำหนดกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี สรุปได้ว่า “อุดมศึกษาจะต้องคำนึงถึงกลุ่มประชากรวัยแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับวัยแรงงานที่จบปริญญาตรีที่มีความรู้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ทั้งนี้ต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่อ่อนตัว คล่องตัว จัดวิธีการให้การศึกษารักษาการจ้างงานของคนที่ทำงาน ไม่ดึงคนออกจากงานเพื่อมา

เรียนหนังสือ สร้างระบบการเรียนรู้ที่ผู้ทำงาน สามารถเรียนตามความต้องการ ทันเหตุการณ์ ทันความจำเป็น “(สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.2550:20) เน้นประสานหลากหลายสาขาในรูปแบบของภาคี ทั้งรัฐ เอกชนและประชาสังคม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนคือหัวใจ สร้างกรอบการประกันคุณภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานหลัก การยอมรับการเรียนรู้ในระบบและการลดช่องว่างระหว่างการเรียนรู้ในระบบกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.2550:62)

มาตรา 7 ของ พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 กำหนดให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ” เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูวิถีการเรียนรู้ เชิดชู ภูมิปัญญาของท้องถิ่น... มีส่วนร่วมในการจัดการ...การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน...”(พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547) (2547:2) และมาตรา 8 กำหนดภาระหน้าที่สรุปได้ว่า “แสวงหาความจริงเพื่อสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ผิดบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม สำนึกในความเป็นไทย มีความรักและผูกพันต่อท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อช่วยคนในท้องถิ่นรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ เสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนและประสานร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่นทั้งในและต่างประเทศเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” (พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. (2547:3)

3. ปรัชญามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร “สร้างคนดี มีปัญญา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น” และได้กำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาไว้ว่า “มีความดีงาม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม มีความรู้ความสามารถ มีทักษะเชิงวิชาการวิชาชีพและเทคโนโลยี มีความสง่างาม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความน่าเชื่อถือและตรวจสอบได้ มีความจริงใจน่าไว้วางใจและมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ”

4. หลักสูตรสาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างทางเลือกและขยายโอกาสทางการศึกษาแก่บุคลากรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในท้องถิ่น ให้สามารถเข้าใจชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ มีจริยธรรม คุณธรรม สามารถเชื่อมโยงภูมิปัญญาและศาสตร์สากลในลักษณะสหวิทยาการ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาเกิดการบูรณาการองค์ความรู้ภาคภูมิใจในความเป็นไทย สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถเป็นผู้นำในท้องถิ่นในการศึกษาวิจัยและแสวงหาแนวทางเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญอย่างยั่งยืน (ปรัชญาหลักสูตรสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. 2549:1)

5. ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง “กลุ่มคนที่อาศัยอยู่เฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีชาติพันธุ์ ความเป็นมา มีความศรัทธา ความเชื่อ และมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่

คล้ายคลึงและ มีความเกี่ยวเนื่องในการดำรงชีวิตร่วมกัน” การที่คนมีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติที่หลากหลายก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เกิดการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เกิดภูมิปัญญาที่หลากหลาย การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างแท้จริง นั้นหมายถึงว่าจะต้องเป็นชุมชนท้องถิ่นที่สามารถจัดการวิถีชีวิตของตนเองได้ (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. 2547:10) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง (Community based) และเนื่องจากชุมชนหมายถึงกลุ่มคนที่มีชีวิตจิตใจจึงหมายถึงการเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เมื่อพูดถึงชีวิตเป็นการอธิบายภาพรวมที่มีมิติของการเชื่อมโยงองค์ประกอบของความเป็นมนุษย์ครบทุกด้าน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจึงไม่ควรนำเอาแนวทางแบบใดแบบหนึ่งหรือแบบเดียวไปทำเหมือนกันในทุก ๆ พื้นที่ซึ่งขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริง เพราะในความเป็นจริงชุมชนมีความหลากหลาย มีธรรมชาติระบบนิเวศน์ต่างกัน ส่งผลให้ต่างกันในเรื่องอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและความเชื่อ ฯลฯ

6. การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง “การศึกษารวบรวมข้อมูลของหลักสูตรทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำ การดำเนินการใช้...และผลของการใช้หลักสูตร และตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่าตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่... การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเพราะจะทำให้ทราบว่าหลักสูตรประสบผลสำเร็จเพียงใด มีอะไรที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือจะตัดสินใจอย่างไรต่อไป

การประเมินหลักสูตรต้องตรวจสอบเป็นระยะ โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 3 ระยะ (สุนีย์ ภูพันธ์ 2546:252) ได้แก่ระยะก่อนนำหลักสูตรไปใช้ (Project analysis) ระยะระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร (Formative evaluation) และระยะหลังการใช้หลักสูตร (Summative evaluation)

สำหรับการประเมินหลักสูตรสาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ครั้งนี้เป็นการประเมินผลหลังการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อประเมินองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งหมดเพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นควรจะดำเนินการใช้ต่อไป หรือควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น หรือควรยกเลิก และเป็นการประเมินผลโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP model) ของสตีฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam) (อ้างถึงในสุนีย์ ภูพันธ์.2546:265-269) เพราะต้องการตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร 4 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบที่เป็นบริบท (Context) 2) องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยนำเข้า (Input) 3) องค์ประกอบที่เป็นกระบวนการ (Process) และ 4) องค์ประกอบที่เป็นผลผลิต (Product)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยประเมินผลการใช้หลักสูตรครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยใช้รูปแบบการประเมินผลแบบซิป (CIPP model) เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพกับผู้สอน ผู้เรียน และผู้ใช้มหัพัตติ รวม 375 คน จากศูนย์การเรียนรู้ต่างจังหวัด 6 ศูนย์ โดยใช้แบบสอบถาม 3 ชุด แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ แบบสอบถามสำหรับผู้สอนและผู้ใช้มหัพัตติ ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 แบบสอบถามสำหรับผู้เรียนตรวจสอบด้วยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่า 0.982 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจัดหมวดหมู่ สรุปประเด็นแล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถามความคิดเห็นของผู้สอน ผู้เรียน และผู้ใช้มหัพัตติ จำนวน 375 คน ต่อการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ดังนี้

1. ผลจากการนำหลักสูตรไปใช้ในภาพรวม พบว่า ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.91) แต่ผู้เรียนประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.22) และผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้วประเมินสูงกว่าผู้เรียนที่กำลังศึกษาภาคเรียนสุดท้ายเล็กน้อย กล่าวคือ ที่สำเร็จการศึกษาประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.23 ในขณะที่ผู้กำลังศึกษาประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.20

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้งผู้สอนและผู้เรียนประเมินด้านผลผลิต และด้านบริบทอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.25 และ 4.22) ตามลำดับ ส่วนด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้าได้รับการประเมินอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.04 และ 3.78) ตามลำดับ ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านบริบท ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.09) แต่ผู้เรียนประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.34) ซึ่งแตกต่างกันพอสมควร เมื่อพิจารณาประเด็นที่เป็นองค์ประกอบของด้านบริบท พบว่า ทั้งผู้สอนและผู้เรียนประเมินไปในทิศทางเดียวกัน คือ ประเมินสภาพแวดล้อมของหลักสูตรอันดับสูงสุด ตามด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหา และโครงสร้างของหลักสูตร ตามลำดับ

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้สอนและผู้เรียนประเมินอยู่ในระดับมาก โดยที่ผู้เรียนประเมินสูงกว่าผู้สอน กล่าวคือ ผู้เรียนประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.07 ในขณะที่ผู้สอนประเมินมีค่าเฉลี่ย 3.48 ซึ่งแตกต่างกันพอสมควร และเมื่อพิจารณาประเด็นที่เป็นองค์ประกอบของด้านปัจจัยนำเข้าพบว่าทั้งผู้สอนและผู้เรียนประเมินไปในทิศทางเดียวกัน คือ ประเมินประเด็นความพร้อมของผู้เรียน/ผู้สอนสูงกว่าความพร้อมด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ แต่ประเด็นที่แตกต่างกันและน่าสนใจ ได้แก่ ประเด็นผู้เรียนประเมินผู้สอนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.26) ในขณะที่ผู้สอนประเมินผู้เรียนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71)

1.3 ด้านกระบวนการ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนประเมินอยู่ในระดับมากแต่ผู้เรียนประเมินสูงกว่าผู้สอนเล็กน้อย กล่าวคือ ผู้เรียนประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.11 ผู้สอนประเมินมีค่าเฉลี่ย 3.97 และเมื่อพิจารณาประเด็นองค์ประกอบของด้านกระบวนการ พบว่า ทั้งผู้สอนและผู้เรียนประเมินไปในทิศทางเดียวกัน คือ ประเมินประเด็นการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าประเด็นการวัดและประเมินผล การเรียนรู้

1.4 ด้านผลผลิต 1) ประเด็นคุณลักษณะของมหาบัณฑิต ผู้สอนประเมินอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.10) ส่วนผู้เรียนและผู้ใช้มหาบัณฑิต ประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด และอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ผู้เรียนประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.34 ส่วนผู้ใช้มหาบัณฑิตประเมินมีค่าเฉลี่ย 4.32 2) ประเด็นสภาวะการมีงานทำ ผู้สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2553 ร้อยละ 100 มีงานทำแล้ว และในจำนวนนี้ร้อยละ 70 ทำงานอยู่ในภาครัฐ ร้อยละ 20 ภาคเอกชน และร้อยละ 10 ทำธุรกิจส่วนตัว นอกจากนี้ยังพบว่าหลังสำเร็จการศึกษาแล้วร้อยละ 80 ไม่ได้รับการปรับเงินเดือน และร้อยละ 60 ไม่ได้รับการปรับตำแหน่ง 3) ประเด็นการนำผลวิจัยไปใช้ พบว่า ร้อยละ 100 ได้นำผลวิจัยไปใช้ และใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันตามสถานการณ์และลักษณะงานที่ตนรับผิดชอบ เช่น นำข้อมูล (ผลวิจัย) ไปใช้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ไปใช้ในการพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน นำข้อมูลไปเสนอต่อลูกค้า ฯลฯ แต่ส่วนใหญ่ยังนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการทำวิจัยไปใช้ เช่น กระบวนการรวบรวมข้อมูล กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล และที่น่าสนใจ คือ การทำวิจัย (ค้นคว้าอิสระ) ทำให้ตนเองมีการปรับวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีความอดทน การเข้าถึงชุมชน และปรับใช้วิธีการเรียนที่หลากหลายมาใช้กับผู้ร่วมงานและลูกน้อง

2. ข้อเสนอแนะทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน 1) ผู้สอนเสนอแนะว่าควรมีการคัดเลือกผู้เรียนที่มีความพร้อมทั้งด้านวุฒิและสุขภาพ มีความตั้งใจจริง ผู้สอนควรบูรณาการการสอนเชิงทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติจริง ควรมีการวางแผนการสอนร่วมกัน และมีการทดสอบผู้เรียนเป็นระยะ ๆ รายวิชาที่เคยสอนยังเป็นการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นหลักควรออกแบบให้มีการศึกษาชุมชน และกระบวนการคิดวิเคราะห์มากขึ้น รายวิชาที่ควรคงไว้คือ รายวิชาสัมมนา และควรเพิ่มหน่วยกิต

วิชาการค้นคว้าอิสระ (IS) จาก 3 หน่วยกิตเป็น 6 หน่วยกิต 2) ผู้เรียนมีข้อเสนอแนะว่า เนื่องจากผู้เรียนมีความหลากหลายทั้งอาชีพ อายุ ความรู้ และประสบการณ์ ควรมีกิจกรรมสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เรียน ควรมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้รู้จักอย่างกว้างขวาง และมหาวิทยาลัยควรเปิดสอนหลักสูตรนี้ตามศูนย์ต่างจังหวัดต่อไปเพราะเป็นประโยชน์กับท้องถิ่น 3) ผู้ใช้มหบัณฑิตมีข้อเสนอแนะว่าผู้เรียนเมื่อสำเร็จแล้วควรนำความรู้ไปใช้จริงและต้องหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาที่ผ่านมาผู้สอนเป็นผู้ที่มีกัลยาณมิตรต่อนักศึกษาเป็นกันเอง หลักสูตรนี้ดีมากเหมาะสมกับผู้เรียน และท้องถิ่นควรเปิดการเรียนการสอนในต่างจังหวัดต่อไป

อภิปรายผล

ผลของการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

1. ประเด็นการบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร จากการสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา พบว่า ทั้งผู้สอน ผู้เรียน และผู้ใช้มหบัณฑิต ประเมินสอดคล้องกันและประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.25) คุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ 1) มีความรู้ ความเข้าใจในสาขาวิชาที่เรียน 2) สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานและใช้ในชีวิตประจำวันได้ 3) มีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีสัมมาคารวะ 4) มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ 5) เมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงานสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ จึงได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและจากเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับมาก

คุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับคุณลักษณะของมหบัณฑิตที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2549:2) สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่ต้องการ “สร้างคนดี มีปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” และสอดคล้องกับ พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มาตรา 8) ที่ระบุไว้ว่า “...ผลิตบัณฑิตที่มีความรู้คู่คุณธรรม...เรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน...ให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตย คุณธรรม จริยธรรมและความสามารถในการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น...” (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547:2-3)

2. ประเด็นสภาวะการมีงานทำ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาร้อยละ 100 เป็นผู้ที่มีการทำงานอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ และร้อยละ 80 หลังสำเร็จการศึกษาไม่ได้รับการปรับเงินเดือน และร้อยละ 60 ไม่ได้รับการปรับตำแหน่ง จุดมุ่งหมายที่มาเรียนเพราะมีความสนใจ

เป็นความต้องการของหน่วยงานที่ตนปฏิบัติงานอยู่ และมีความถนัด ต้องการนำความรู้และประสบการณ์จากการเรียนสาขาวิชานี้ไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นและใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มาตรา 7) ที่ระบุไว้ว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดินฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น...” (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547:2)

หากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอนต่อไปจะเป็นการขยายโอกาสให้ผู้เรียนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่ทำงานแล้วได้มีโอกาสเรียนมากขึ้น โดยไม่ต้องลาออกจากงาน ออกจากพื้นที่ เพื่อเดินทางไปเรียนนอกพื้นที่หรือส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) และไม่ต้องกังวลกับสถานะการไม่มีงานทำ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ที่ระบุไว้สรุปได้ว่า “...ทั้งนี้อุดมศึกษาต้องจัดกระบวนการให้การศึกษาการเรียนรู้ การสร้างสมรรถนะที่อ่อนตัว คล่องตัวจัดการศึกษาที่รักษาการจ้างงานของคนทำงาน ไม่ดึงคนออกจากงานเพื่อมาเรียนหนังสือ สร้างระบบการเรียนที่ผู้ทำงานสามารถเรียนรู้ตามความต้องการทันเหตุการณ์ ทันความจำเป็น” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2550:20)

3. ประเด็นการนำผลการวิจัยไปใช้ จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาร้อยละ 100 ได้นำผลการวิจัย (การค้นคว้าอิสระ) ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะที่หลากหลายตามสถานการณ์และลักษณะงานที่แต่ละคนรับผิดชอบ เช่น 1) นำข้อมูลที่ได้ไปสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนทอผ้าอเนกประสงค์เข้าสู่ระบบโรงเรียนและสู่ชุมชน 2) นำข้อมูลไปเสนอต่อลูกค้าและวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลกับงานวิจัยอื่น ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันเพื่อหาวิธีการทำธุรกิจ 3) วิเคราะห์การทำงานของผู้บังคับบัญชา 4) นำผลการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านไปพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ฯลฯ 5) การทำวิจัย (ค้นคว้าอิสระ) ทำให้ตนเองได้ปรับวุฒิภาวะทางอารมณ์และมีความอดทน และที่สำคัญได้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับกระบวนการทำวิจัย ได้เทคนิคการเข้าถึงชุมชนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประเด็นสุดท้ายนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครที่มีความเห็นว่า “การทำ IS ไม่เน้นผลการศึกษาแต่เน้นกระบวนการให้ผู้ศึกษาเรียนรู้วิธีวิจัย ส่วนการทำ Thesis เน้นการคิดค้นนวัตกรรมใหม่หรือองค์ความรู้ใหม่” (สภาวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. 2554:1)

4. ประเด็นความสอดคล้องเหมาะสมของหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อมของหลักสูตร ซึ่งทั้งผู้สอน และผู้เรียนมีความเห็นว่าเป็นหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติจริง เน้นความเป็นบูรณาการ สนองความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติในประเด็นความมุ่งหมายและหลักการที่ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา

ความรู้ และคุณธรรม...” (มาตรา 6) ...กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง...มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย...รวมทั้งส่งเสริม...ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล...(มาตรา 7) (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542:3) และสอดคล้องกับ พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเด็นที่กำหนดให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ”เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น...จิตชูภูมิปัญญาท้องถิ่น...” (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547:2) เมื่อจัดให้มีการเรียนการสอนหลักสูตรนี้ต่อไปนอกจากเป็นการตอบสนองพันธกิจตามมาตรา 8 ของ พ.ร.บ. ดังกล่าวแล้ว ยังตอบสนองยุทธศาสตร์ บริการเป็นเยี่ยม (ยุทธศาสตร์ที่ 3) ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครในเป้าประสงค์ที่ 2 (การเข้าถึงท้องถิ่น) กลยุทธ์ที่ 1 “สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมบนพื้นฐานด้านคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น” อีกด้วย

5. ประเด็นการจัดการเรียนการสอน พบว่า ประเด็นที่ผู้สอนและผู้เรียนมีความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ “1) ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) เน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และกล้าแสดงออก 3) ประยุกต์เนื้อหาให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติได้จริง 4) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ที่หลากหลาย และ 5) มีการปลูกฝังการมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการ” ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร ซึ่งสรุปได้ว่า “การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการบูรณาการสาขาวิชาต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ใช้การวิจัยเป็นฐานในการเรียนการสอน (Research based) เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักตนเองและท้องถิ่น” (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.2549:47-48) แต่มีประเด็นที่ควรจักได้ปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ ความเพียงพอและความทันสมัยของเอกสารประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งการประยุกต์สื่อในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนให้มากขึ้น

6. ประเด็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ “1) ผู้สอนมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการและเกณฑ์การประเมินผล 2) การประเมินผลครอบคลุมพฤติกรรมผู้เรียนทุกด้าน 3) ใช้วิธีการวัดผลที่หลากหลายและที่สำคัญผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการสอนของผู้สอนด้วย” ซึ่งเป็นไปตามแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรที่กำหนดไว้ว่า “การวัดผลการเรียนโดยวัดระดับความรู้ความสามารถของผู้เรียนในทุกด้าน ใช้เครื่องมือและวิธีที่หลากหลายตามสภาพจริงและมีหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน” (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.2549:48) แต่มีประเด็นที่ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ การแจ้งผลการประเมินการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบตามกำหนดเพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง และควรมีการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน

7. ประเด็นความพร้อมของผู้เรียน / ผู้สอน ประเด็นที่ผู้สอนมีความคิดเห็นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และแนวทางการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร ได้แก่ “1) ผู้เรียนมีความหลากหลายทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิและหลากหลายอาชีพเหมาะสมกับสาขาวิชา 2) ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจต่อสาขาวิชา 3) ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ และ 4) ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เหมาะสมที่จะเรียนสาขาวิชานี้” แต่ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อผู้สอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ “1) ผู้สอนมีบุคลิกภาพเหมาะสมที่จะเป็นผู้สอน รับผิดชอบต่อการสอน 2) มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในวิชา ที่สอน 3) มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวินัย เป็นตัวอย่างที่ดี และ 4) รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน” แสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมากรมการบริหารหลักสูตร ได้ดำเนินการสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กล่าวคือ “ได้มีการคัดสรรผู้สอน มีการวางแผนการสอนทุกรายวิชาล่วงหน้าก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอน มีการจัดประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของหลักสูตร ก่อนที่ทำการสอนในแต่ละรายวิชา” (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.2549:48) สำหรับประเด็นที่ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ “การนำเทคโนโลยีโสตทัศนูปกรณ์มาช่วยสอน และการให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน นอกเหนือจากเรียนในห้องเรียน” ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

8. ประเด็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ จุดเด่นที่สำคัญ ได้แก่ “1) แต่ละศูนย์การเรียนรู้ของแต่ละจังหวัดมีชุมชนเพียงพอที่เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับการฝึกปฏิบัติเพื่อเสริมความรู้และทักษะ 2) สถานที่เรียนมีบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ และ 3) การติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการศูนย์ฯ มีความสะดวกรวดเร็ว” ซึ่งเป็นไปตามสิ่งที่หลักสูตร กำหนดไว้ว่า “ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรเป็นไปตามปรัชญาและวัตถุประสงค์ นั่นคือทรัพยากรประกอบการเรียนการสอนและการวิจัย อันได้แก่ สถานที่เรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ที่มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสถานที่เรียนตามมาตรฐาน...” (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.2549:51) สำหรับประเด็นที่ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงานกับโครงการบัณฑิตศึกษา และความเพียงพอ ความทันสมัยของหนังสือ ตำรา และเอกสารประกอบการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและทันสมัยทุกด้าน ทั้งด้านสภาพแวดล้อมของหลักสูตร ด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหา และด้าน โครงสร้างของหลักสูตร

เพราะทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีความเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด หากจะมีการปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ควรจัดให้มีการทบทวนเพื่อตรวจสอบบางรายวิชาที่มีความซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงกัน ควรปรับเข้าด้วยกัน ควรเพิ่มรายวิชาที่ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และรายวิชาทางด้านการพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้น เช่น การพัฒนาด้านการเกษตร ฯลฯ เป็นต้น สำหรับรายวิชาที่มีอยู่เดิมในหลักสูตรและเห็นควรปรับปรุง ได้แก่ การเพิ่มจำนวนหน่วยกิต วิชาการค้นคว้าอิสระ (IS) จากเดิม 3 หน่วยกิต เป็น 6 หน่วยกิต เพราะที่ผ่านมาในทางปฏิบัติทั้งอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษาได้เพิ่มความเข้มข้นในการให้คำปรึกษาแนะนำด้วยการทุ่มเททั้งความรู้ความสามารถเพื่อต้องการให้ผู้เรียนทำวิจัยเป็น (ให้ความสำคัญกับ Learning Process) มากกว่าผลการวิจัย (Result) หรือข้อค้นพบ (Finding) การเพิ่มจำนวนหน่วยกิตจะเป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงการให้ความสำคัญและความเข้าใจของผู้เรียนต่อวิชาดังกล่าว

1.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ควรเปิดสอนหลักสูตรนี้ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัด เพราะเป็นเรื่องของท้องถิ่น เรื่องของชุมชนและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นวัฒนธรรม เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิม และไม่ต้องกังวลกับสถานะการไม่มีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษา เพราะผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่มีงานทำอยู่แล้ว และพบว่า ร้อยละ 80 มาเรียนเพราะมีความสนใจ มีความถนัด และเป็นความต้องการของหน่วยงานที่ตนเองปฏิบัติงานประจำอยู่ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่หลังสำเร็จการศึกษานำไปปรับตำแหน่ง และ / หรือเงินเดือน ส่วนใหญ่ต้องการนำความรู้และประสบการณ์จากการเรียนไปใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน หากมหาวิทยาลัยฯ สามารถเปิดดำเนินการเรียนการสอนได้ต่อไปตามข้อเสนอ นอกจากจะเป็นการส่งเสริมความรู้ให้กับคนในท้องถิ่นให้มีโอกาสเรียนแล้ว ยังทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นหันกลับไปมองเห็นคุณค่าและเอาใจใส่ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง มีความรู้สึกรักหวงแหนและมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและความเป็นท้องถิ่นยิ่งกว่านั้นยังเป็นการเพิ่มระดับการศึกษาของคนในท้องถิ่นซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มสัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยให้กับชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศชาติอีกด้วย

1.3 ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการจัดการเรียนการสอน

1) ควรมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรนี้ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เพื่อเพิ่มจำนวนผู้สนใจสมัครเรียนให้มากขึ้น และควรมีการคัดเลือกผู้เรียนด้วยวิธีการสัมภาษณ์จะทำให้ได้ผู้เรียนที่มีความตั้งใจจริง ๆ และมีความพร้อมด้านสุขภาพและวุฒิ (ทำงานแล้ว) เพราะจะมีประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน แต่ก็ไม่ควรปิดกั้นผู้สำเร็จการศึกษสาขาวิชาอื่น ๆ เพราะหลักสูตรนี้มีประโยชน์กับท้องถิ่น หากผู้เรียนเหล่านั้นไม่มีพื้นฐานความรู้สาขาวิชานี้มาก่อน ควรมีการจัดกิจกรรมเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2) ผู้สอนต้องบูรณาการการสอนเชิงทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติจริงให้มากขึ้น กรณีที่ผู้สอนไม่เคยสอนรายวิชาในหลักสูตรนี้มาก่อน ควรมีการจัดเวทีประชุมสัมมนาเพื่อทำความเข้าใจในแนวคิด ปรัชญาและเนื้อหาวิชาของหลักสูตร การสอนควรเน้นให้กระบวนการคิด วิเคราะห์และการนำไปใช้ให้มากขึ้น ควรประยุกต์สื่อในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบุคคลที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ และ/หรือกรณีปัญหามาเป็นวิทยากรเสริมอาจารย์ผู้สอนหลัก และควรมีการประเมินผลทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน รวมทั้งควรแจ้งผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบตามกำหนดเวลา เพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

3) ควรมีหนังสือ ตำรา เอกสารประกอบการเรียนการสอน และโสตทัศนูปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนอย่างเพียงพอและมีความทันสมัย การติดต่อประสานงานกับโครงการบัณฑิตศึกษาควรมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น และอาคารสถานที่สำหรับการเรียนการสอนควรมีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นใดที่ยังไม่มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนี้มาก่อน ควรได้มีการวิจัยเชิงสำรวจก่อนเปิดการเรียนการสอนเพื่อทราบความต้องการของท้องถิ่นและผู้ที่มีความสนใจที่จะสมัครเรียนจริง ๆ

2.2 ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นใดที่มีการเรียนการสอนและมีผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว ควรมีการวิจัยเพื่อทราบความคิดเห็นหรือความพึงพอใจของประชาชนในชุมชนที่มีต่อคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา รวมทั้งความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2.3 ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจความต้องการของตลาดแรงงานและปัญหาสังคมอย่างต่อเนื่อง และติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ จากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและตัวของผู้สำเร็จการศึกษาเอง

2.4 ควรมีการวิจัยประเมินผลหลักสูตรนี้หลังจากนำไปใช้แล้วทุก ๆ 5 ปี เพื่อนำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้มหาวิทยาลัยและประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.(2549) **หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (หลักสูตรใหม่) พุทธศักราช 2549** (ม.ป.ป).
- ชัชวาล ทองดีเลิศ.(2547).**แนวคิดการฟื้นฟูชีวิตชุมชนท้องถิ่น.สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.กรุงเทพมหานคร**
- ปาริชาติ วัลย์เสถียร.และคณะ.(2543).**กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว).**
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.(2542,19 ธันวาคม)..**ราชกิจจานุเบกษา.เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก.หน้า 3**
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547.(2547,14 มิถุนายน).**ราชกิจจานุเบกษา.เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก.หน้า 2 – 3.**
- สภาวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.(2554).**มติคณะกรรมการสภาวิชาการครั้งที่ 4/2554. (16 มีนาคม)**
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.(30 กันยายน 2550).**กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2.(พ.ศ.2551-2565).**กระทรวงศึกษาธิการ
- สุนีย์ ภูพันธ์.(2546).**แนวคิดพื้นฐานการสร้างและพัฒนาหลักสูตร.เชียงใหม่:The Knowledge Center.**
- เสวี พงศ์พิศ (2548). **ชุมชนเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข : บทเรียนจากหมู่บ้าน. เจริญวิทย์การพิมพ์. กรุงเทพฯ.**